

Аддзел адукацыі, спорту і турызму Добрушкага райвыканкама
Дзяржаўная ўстанова адукацыі
«Жгунскі дзіцячы сад»

АПІСАННЕ ВОПЫТА ПЕДАГАГІЧНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ
«КАЛЯНДАРНА-АБРАДАВЫЯ СВЯТЫ, ЯК СРОДАК ВЫХАВАННЯ
ГРАМАДЗЯНСКА-ПАТРЫЯТЫЧНЫХ ПАЧУЦЦЯЎ ДАШКОЛЬНІКАЎ»

Кавалёва Святлана Віктараўна,
музычны кіраўнік
дашкольнай установы адукацыі
вуліца Школьная, 1
аграгарадок Жгунь
Добрушскі раён, Гомельская вобласць
8(02333) 9-65-97
e-mail:Kolosokdetskijasad@yandex.ru

У цяперашні час, калі ва ўсёй краіне ідзе адраджэнне беларускай нацыянальнай культуры, праблема грамадзянскага нацыянальна-патрыятычнага выхавання дзіцяці з'яўляецца вельмі актуальнай. Кожнае новае пакаленне павінна пераймаць ад старэйшых людзей багацце нацыянальнай мовы, пачуццё прыхільнасці да духоўных каштоўнасцей свайго народа, яго культурную спадчыну. Далучаючы дзяцей да святыхняў свайго народа, мы садзейнічаем абагачэнню і развіццю іх пазнавальных і інтэлектуальных магчымасцей, пазнанню беларускай культуры. Бо самае дарагое ў жыцці гэта тое, што з ранніх год закладзена ў сэрца. Кожны чалавек павінен ведаць сваю родную мову, павінен умець спяваць свае народныя песні, танцаваць свае народныя танцы, ведаць, як з веку ў век святкаваліся святы ў нашым краі, любіць свае родныя мясціны, сваю Радзіму – Беларусь. Таму, вось ужо каторы год я працую над гэтай праблемай і мая **галоўная мэта** – раскрыць дзецям непаўторнасць, багацце і характэрнае роднага краю, вучыць захоўваць памяць аб мінулым свайго народа, шанаваць яго традыцыі, любіць Радзіму.

Я лічу, што чым болей нацыянальнага ў выхаванні дзяцей, тым мацней і духоўна багацей будзе наша нацыя. Таму, у сваёй працы, як музычны кіраўнік, я вялікае месца адводжу народным святам і абрадам, бо яны маюць вялікі выхаваўчы патэнцыял у нацыянальным выхаванні дзіцяці.

Для таго, каб мая праца была больш паспяховай, я вызначыла для сябе наступныя **задачы**:

- ствараць умовы для пазнання дзецьмі духоўных каштоўнасцей беларускага народа шляхам правядзення беларускіх народных святаў, абрадаў, гульняў.
- распрацаваць перспектыўнае планіраванне святаў і абрадаў у старэйшых групах дзіцячага сада.
- пашыраць музычны круггляд дзяцей шляхам развучвання беларускіх народных песень, танцаў, гульняў.
- фарміраваць вакальныя навыкі, народную манеру спеваў, маўленне дзяцей сродкамі вусна-паэтычнай творчасці, вучыць разумець яе.

- далучаць бацькоў да сумеснай дзейнасці з педагогамі ў развіцці грамадзянска-патрыятычнага выхавання дашкольнікаў.

Праблема грамадзянска-патрыятычнага выхавання сродкамі этнапедагогікі хвалюе многіх педагогаў. Я перагледзела і вывучыла многа літаратуры, якая дапамагае мне ў маёй працы. Некаторая з іх:

Грышкевіч І.К. “Спадчына маёй краіны”. Гэтае выданне дазваляе мне знаёміць дзяцей з беларускай народнай творчасцю. [5]

Грымаць А.А “Народная педагогіка беларусаў”. Кніга раскрывае выхаваўчы патэнцыял беларускай народнай педагогікі. [1]

Дуброва В.П. “Адраджэнне нацыянальных традыцый у дзіцячым садзе”. У гэтым дапаможніку змешчаны метадычныя рэкамендацыі, сцэнарыі, канспекты для вывучэння і правядзення святаў беларускага народнага календара. [7]

Народныя святы і абрады маюць свае адметнасці: калектывізм, выяўленне і паказ здольнасцей, яскравая, гульнявая форма правядзення, эстэтычнае афармленне. Таму я і звяртаюся да народных святаў і абрадаў, як да сродку разнабаковага выхавання дзяцей, які фарміруе свабодную, духоўную і творчую асобу.

Народныя святы і абрады спрыяюць:

- **развіццю эстэтычных пачуццяў.** Дзеці, незалежна ад узросту, добра рэагуюць на ўсё яркае, выразнае. Яны ахвотна смяюцца, перажываюць, праяўляюць спачуванне, радасць і іншыя пачуцці, калі выконваюць пэўныя ролі на свяце, або гэтыя ролі выконваюць іх бацькі ці выхавальнікі.
- **развіццю практычных уменняў і навыкаў.** Дзеці ахвотна вучацца маляваць атрыбуты да святаў, робяць падарункі з гліны, цеста, саломкі, удзельнічаюць у прыгатаванні абрадавай ежы.
- **развіццю эрудыцыі у дзяцей.** У працэсе падрыхтоўкі і правядзення свята значна пашыраецца слоўнікавы запас дзяцей. Яны знаёмяцца з новымі тэрмінамі, словамі, прыказкамі, прымаўкамі і такім чынам авалодваюць беларускай мовай.

- **развіццю ўзаемаадносін дзяцей.** У працэсе падрыхтоўкі і правядзення святаў і абрадаў значна пашыраецца кола зносін дзяцей. Яны ахвотна ўступаюць у зносіны з ровеснікамі і дарослымі, такім чынам раскрываюць свае прывабныя або адмоўныя якасці. Народныя святы і абрады з'яўляюцца тым сродкам, з дапамогай якога дзеці вучацца весці сябе культурна, вучацца падпарадкоўваць свае паводзіны агульначалавечай культуры зносін. Непасрэднасць, уласцівая дзецям дашкольнага ўзросту, робіць гэтыя паводзіны эмацыянальна адкрытымі, забаўнымі, прывабнымі.
- **развіццю патрыятычных і нацыянальных пачуццяў.** Спачатку дзеці праяўляюць увагу да таго, што цікавіць членаў роднай сям'і: бацькоў, дзедаў, бабуль, потым - да тых каштоўнасцяў, якія прывіваюцца ў дашкольнай установе, затым – да традыцый, звычаяў, якія існуюць у месцы пражывання, і пасля – да таго, што называецца Бацькаўшчынай.

Народныя святы і абрады садзейнічаюць:

- закладванню ў дзяцей такіх пачуццяў і якасцяў характару, якія звязваюць іх з іх гістарычнымі каранямі, паходжаннем і ўплываюць на выхаванне павагі да свайго роду і сям'і, на зараджэнне нацыянальнай самасвядомасці, свяшчэннага пачуцця адданасці Бацькаўшчыне.
- набыццю, узбагачэнню, пашырэнню і перадачы ведаў праз традыцыйную народную культуру,
- выхаванню пачуцця гонару за культурны патэнцыял свайго народа, жадання стаць уладарамі і носьбітамі культурнай спадчыны,
- далучэнню да розных відаў мастацтва, творчай дзейнасці і працоўных працэсаў,
- развіццю эстэтычных эмоцый і пачуццяў, эстэтычнага густу.

Свята – гэта найвышэйшы ўзровень развіцця духоўнай культуры, які адпавядае стану чалавека ў тым ці іншым сезоне, у тым ці іншым узросце. Удзел дзяцей ў народных святах побач з дарослымі, гэта вельмі пазітыўны момант, таму што менавіта так, стагоддзямі перадаваліся з пакалення ў

пакаленне святочныя традыцыі. Дзеці з радасцю ўдзельнічаюць ў народных святах, дакранаюцца да фальклору, што з'яўляецца для іх крыніцай выключнай прыгажосці і маральнага здароў'я. Рэгулярнае правядзенне фальклорных святаў выклікае ў выхаванцаў жаданне ўдзельнічаць у іх, вучыць іх народнай дасведчанасці, мудрасці, павазе да продкаў, іх укладу жыцця.

Дзеці разам з бацькамі і педагогамі ствараюць свята і ўдзельнічаюць у ім разам з імі. У іх ёсць агульная святочная прастора, у якой яны дзейнічаюць: гуляюць, спяваюць, танцуюць, жартуюць.

Выхаванцы адчуваюць эстэтычныя перажыванні ад удзелу ў свяце дзякуючы свточнаму убранству залы, святочнаму нацыянальнаму адзенню, урачыстасці, эмацыянальнаму ўспрымання магічных дзеянняў.

Я аднолькава люблю дзяцей хуткіх і спакойных, сарамлівых і баявых. І вельмі цікава і прыемна глядзець, калі з сарамлівых дзяцей атрымліваюцца вельмі яскравыя выканаўцы пэўных ролей. Таму, пры правядзенні святаў, я стараюсь каб ролі атрымалі ўсе жадаючыя. І вельмі важна, калі сыграная роля дапамагае сарамлівым дзецям павысіць уяўленне аб ўласнай годнасці.

Хочацца адмеціць удзел бацькоў пры правядзенні святаў. У іх я бачу сваіх памочнікаў. Я пераконваю іх, што толькі ўласным прыкладам і цікавасцю можна дабіцца поспеху ў музычным і выхаваўчым развіцці дзіцяці. Таму, многія бацькі з ахвотай прымаюць удзел у правядзенні святаў, падрыхтоўцы касцюмаў, бо толькі цесны саюз выхавацеляў і у бацькоў, іх супрацоўніцтва і творчыя зносіны могуць зрабіць жыццё дзіцяці вясёлым, цікавым, творчым.

Зразумела, што не ўсе свята і абрады гадавога кола даступныя дзецям, таму мы праводзім тыя свята, якія блізкія і зразумелыя выхаванцам старэйшага дашкольнага ўзросту.

Але ж знаёмства з беларускім народным фальклорам я пачынаю ўжо з ранняга ўзросту.

З самымі маленькімі я вучу калыханкі, забаўлянку, лічылкі, пацешкі на беларускай мове. Напрыклад, вядомая забаўлянка “Сарока-варона” мае не толькі пацешлівы сэнс для дзіцяці, але і пачаткі народнай педагогікі. Дзецям у

даступнай для іх форме ўнушаецца думка аб шкоднасці гультайства. Асабліва карысныя тыя пацешкі, з дапамогай якіх у дзяцей абуджаюцца добрыя пачуцці, выходзіць разуменне прыналежнасці да ўсяго, што вакол яго: “Хто ў нас добры”, “Кую ножку”, “Лю-лі, лю-лі прыляцелі гулі”.

Значнае месца пры правядзенні святаў я адводжу песням. У іх перадаюцца маральныя погляды народа, паказваецца праца і адносіны да яе, выходзіць любоў да Радзімы, роднага краю. Многія з песень вельмі тактоўна, з лёгкім жартам крытыкуюць зазнайства, палахлівасць, ляноту, самахвальства. Гэта такія песні як “Чаму ж мне не пець”, “Сядзіць камар на дубочку”, “Лянок”. І ўсе яны, негледзячы на незвычайных дзеючых асоб цесна звязаны з рэальным жыццём, бытам і звычаямі вёскі.

Аднак, я лічу, што самае вялікае месца ў жыцці дзіцяці і правядзенні беларускіх народных святаў займаюць гульні. Гэта асноўная форма дзейнасці дзіцяці, змест жыцця. Беларускія гульні цесна звязаны з земляробчай дзейнасцю чалавека, з бытам і жыццём сялянства, з навакольнай прыродай. Аб гэтым сведчаць самі іх назвы: “Каршун”, “А мы проса сеялі”, “Агароднік”, “Грушка”. “Гарлачыкі”. Характар гульні мяняецца ад узросту дзяцей. З самымі маленькімі мы гуляем у такія гульні як “Ладушкі”, “Каза рагатая”, “Зайчык” і т.д. Старэйшыя выхаванцы могуць і самастойна, і пад кіраўніцтвам дарослага гуляць у гульні “Чараўнік”, “Адгадай, чый галасок”, “Бусел і жабкі”.

Каб абудзіць у дзецях лепшыя пачуцці, зберагчы іх ад чэрствасці і раўнадушша я звяртаюся да беларускіх народных казак. Казкі заўсёды былі непарыўна звязаны са шматгранным жыццём народа, яго барацьбой з сіламі прыроды, з сацыяльнай несправядлівасцю. Усімі сваімі паэтычнымі сродкамі, казка настаўляе дзіця, паказвае яму, што добра, а што дрэнна, вучыць адрозніваць дабро і зло, верыць у справядлівасць. І робіцца гэта проста, без усялякага намагання. Народнае казачнае мастацтва замацоўвае ў дзецях аптымістычнае ўспрыманне жыцця, вучыць марыць і прабуджае творчыя здольнасці, выходзіць любоў да Айчыны. Разам са сваімі выхаванцамі я раблю інсцэніроўкі казак і ўключаю некаторыя фрагменты ў час правядзення святаў.

Некаторыя казкі я сачыніла сама, і дзецям вельмі падабаецца інсцэніраваць іх. Адна з такіх казак - “Прыгода аднаго агарода” (прылажэнне №1) Гэтая казка заняла першае месца ў конкурсе “Здаровае харчаванне – аснова доўгажыхарства”, які арганізавала рэдакцыя газеты “Гомельская праўда”у 2008 годзе.

Каб бліжэй пазнаёміць дзяцей з элементамі побыту беларускага народа (люлькай, посудам, кроснамі, ступай, каромыслам), з нацыянальным народным адзеннем, з прадметамі дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва (вышытыя ручнікі, выцінанкі, пасцілкі, абрусы) у нашым садку зроблены міні-музей “Беларуская хата”. Выхаванцы старэйшых груп ведаюць, як называюцца рэчы якія знаходзяцца ў гэтай хаце, для чаго яны патрэбны і як іх выкарыстоўвалі. Калі да нас у садок наведваюцца госці, то дзеці самі праводзяць экскурсіі ў “Беларускую хату” і ў вершаванай форме расказваюць ім аб гэтых рэчах.. Вершы да гэтай экскурсіі былі складзены мной для таго, каб маленькія экскурсаводы маглі лепей запомніць назвы рэчаў сялянскага быту (прылажэнне №2).

Каб не толькі на словах, але і на працы дзеці ведалі аб беларускім старажытным рамястве - саломалляценні, ткацтве, разьбе па дрэве, пляценні з лазы, вышыванні, пісанках, выцінанках, у нашым садку праходзяць сустрэчы з аднавяскоўцамі, якія і цяпер займаюцца гэтымі відамі мастацтва, якое яны перанялі ад сваіх бацькоў і дзедаў. Яны расказваюць, паказваюць і вучаць нашых дзяцей свайму рамяству. Адна з такіх сустрэч прайшла ў нас пад назвай “Таленавітыя аднавяскоўцы”.

Каб найярчэй і ў больш даступнай форме рыхтавацца і праводзіць беларускія народныя святы, у нас зроблены календары народных свят на кожную пару года. Да іх таксама мной былі напісаны вершы, якія ахарактарызоўваюць кожнае свята, і дзеці могуць лепей зразумець яго сэнс і расказаць пра гэтае свята.

У “Каляндар зімовых народных свят” увайшлі такія святы як “Ражаство”, “Каляды”, “Вадохрышча”, “Грамніцы”.

Калі адзначаем свята “Ражаство”, то выхаванцы старэйшых груп прыходзяць у госці да бабы Параскі і дзеда Цімоха. Разам яны “вараць гушчу”, зазваюць Дзеда Мароза есці куццю, спяваюць, гуляюць у беларускія гульні, скачуць беларускія танцы. На “Каляды”, дзеці разам з выхавацелямі пераадзяваюцца цыганамі, казой, мядзведзем, надзяваюць беларускія народныя касцюмы, бяруць дзіцячыя музычныя інструменты і ідуць шчадраваць у малодшыя групы, дзе паказваюць меншым дзецям інсцэніраванае прадстаўленне, таксама з гульнямі, вершамі, шчадроўнымі песнямі.

Цыкл шчадроўных песень быў апрацаваны мной на аснове народных шчадроўных песень жыхароў Хойніцкага і Жыдкавіцкага раёнаў Гомельскай вобласці (прылажэнне №3). Таксама зімой, мы праводзім традыцыйныя “Жгунскія пасядзелкі”. У беларускай хаце дзяцей сустракаюць дзед Жгунец і бабуля Жгунка. Разам з дзецьмі яны прадуць кудзелю, вяжуць, плятуць кошыкі з лазы і ў гэты час спяваюць, расказваюць небыліцы, прымаўкі, гуляюць у гульні і танчаць.

У “Каляндар вясновых народных свят” увайшлі свята “Саракі”, “Благавешчанне”. “Вербная нядзеля”, “Вялікдзень”, “Юр’я”. На аснове гэтага календара мною быў напісаны сцэнарый, які называецца “Калейдаскоп народных свят”, і быў праведзены абласны семінар працаўнікоў дашкольных устаноў, на якім мы паказалі нашым гасцям, як мы адзначаем вясновыя беларускія народныя свята. Сцэнарый “Калейдаскоп вясновых свят” быў надрукаваны ў зборніку “Мой родны кут” выдавецтва “Белы Вецер” у 2007 годзе (прылажэнне №5).

У “Каляндар летне-восеньскіх народных свят” увайшлі свята “Сёмуха”, “Купалле”, “Казанская”, “Багач”, “Пакроў” . Усе летнія свята мы адзначаем у бярозавай рошчы, якая была пасаджана некалісь даўно выхаванцамі і працаўнікамі нашага садка. Дзеці з вялікай ахвотай водзяць карагоды вакол бярозак, спяваюць, гуляюць у беларускія гульні. На “Сёмуху” “завіваюць” бярозку прыгожымі стужкамі і спяваюць пра бярозку вясёлыя песні. На свята “Купалле” плятуць вяночкі, пераадзяваюцца русалкамі і

гуляюць у гульні, водзяць карагоды, паляць купальскі касцёр і пераскоковаюць цераз яго, шукаюць папараць кветку. Ужо за колькі год, стала традыцыяй, восенню праводзіць у нашым садку “Пакроўскія кірмашы”. Сцэнарый гэтага свята таксама быў надрукаваны ў зборніку “Мой родны кут” выдавецтва “Белы вецер” у 2007 годзе пад назвай “На вясёлы кірмаш запрашаем усіх вас”(прылажэнне №5). На гэтае свята, да нас у садок збіраецца шмат народу: выхавацелі з дзецьмі, бацькі, усе працаўнікі дзіцячага садка, жыхары нашай вялікай вёскі і шматлікія госці. У музычнай зале дзеці паказваюць прадстаўленне, затым на “кані”, якім правіць знакаміты Васіль, з песней “А Васіль дарог не знае” усе “едуць” на кірмаш, дзе ў фізкультурнай зале накрыты гандлёвыя рады. Там прадаюцца сувеніры зробленыя рукамі выхавацелей, дзяцей і бацькоў, прылады працы, насенне, выпечка, гарачы чай. Гандляры заклікаюць пакупнікоў жартамі, пагаворкамі. Дзеці гуляюць з гасцямі ў беларускія народныя гульні, танцуюць, спяваюць. Таксама, ў гэтай зале выхавацелі разам з дзецьмі робяць з прыроднага матэрыялу выставу “Дзівосы восені”. З гарбузоў вырабляюць Гаспадара і Гаспадыню восені, з бульбы, морквы і капусты розных звяроў. Таксама, на наш кірмаш, мы запрашаем народных умельцаў з вёскі Жгунь, каб тыя паказалі свае вышыванкі, пляценне, разьбу. Усё гэта, прывівае нашым выхаванцам любоў да ручной працы, вучыць ведаць і захоўваць працоўны і культурны вопыт народа, каб перадаць яго наступным пакаленням. Дзеці адчуваюць павагу да тых людзей, якія перадаюць ім свае працоўныя навыкі, вучаць іх мудрасці жыцця.

Яшчэ адно свята – “Жгунскі хіт-парад “ з вялікім поспехам прайшло ў нас у 2010 годзе. Дзеці паказвалі каляндар і расказвалі пра летне- восеньскія народныя святы, затым апранутыя ў касцюмы агародніны (буракоў, агуркоў, капусты), у вершаванай форме расказвалі, а пры дапамозе песень і танцаў паказвалі, які вырас у гэтым годзе цудоўны ўраджай.

Жывучы тысячагоддзі на гэтай зямлі, наш народ прасеяў праз нябачнае сіта ўсе культурныя каштоўнасці, і тое, што дайшло да нас, павінна быць для нас дарагім. Фальклор беларускага народа – гэта вопыт выхавання,

выпрацаваны папярэднімі пакаленнямі. У яго народ уклаў сваю невычарпальную фантазію, сістэму прыёмаў і метадаў выхавання, сфарміраваныя пакаленнямі маральныя, эстэтычныя, сацыяльныя ідэалы. Мэтанакіраванае прыцягненне дзіцяці з ранняга ўзросту да народнай творчасці, да народных святаў і абрадаў духоўна ўзбагачае дзіцячыя душы, з'яўляецца крыніцай эстэтычнага, маральнага і патрыятычнага выхавання. І хочацца верыць, што нашы дзеці атрымліваюць зарад чалавечнасці і дабрыні, што яны будуць любіць кожную кветачку, птушку, сваю зямлю і сваю родную мову. Таму, мы з самага маленства вучым дзяцей любіць сваю краіну, ведаць свае карані, каб яны выраслі духоўна багатымі, з пачуццём гонару за сваю Радзіму, бо толькі тады мы будзем упэўнены, што ў нашых дзяцей ёсць будучыня.

На аснове гэтага можна зрабіць наступныя вынікі:

- пастаянны ўдзел у правядзенні і падрыхтоўцы народных святаў і абрадаў садзейнічае развіццю патрыятычных і нацыянальных пачуццяў у дашкольнікаў;
- распрацаванае планіраванне дазваляе знаёміць дзяцей з народнымі святамі і абрадамі на працягу ўсяго года;
- дзякуючы творам беларускага народнага фальклору паляпшаецца маўленне дзяцей на беларускай мове, пашыраецца слоўніковы запас беларускіх слоў, назваў;
- фарміруюцца вакальныя навыкі дзяцей, пашыраецца іх музычны круггляд, шляхам развучвання беларускіх народных песень, танцаў, гульняў;
- у бацькоў павысілася цікавасць да беларускіх народных свят і жаданне ў іх актыўна ўдзельнічаць. К кірмашам і вячоркам імі вырабляюцца сувеніры, вышываюцца і плятуцца сурвэткі, падзелкі з дрэва, з лазы.

Усё гэта дапамагае развіваць болей цёплыя і блізкія адносіны паміж дарослымі і дзецьмі, замацоўвае міжпакаленныя повязі, яднае ўсіх удзельнікаў: выхавацелей, бацькоў, дзяцей.

Праведзенная мною на працягу многіх год праца паказала, што мае выхаванцы сталі болей цікавіцца беларускай народнай творчасцю, з ахвотай спяваюць беларускія народныя песні, заклічкі, пацешкі, ведаюць і скачуць беларускія народныя танцы, у іх больш яркая развіваюцца артыстычныя магчымасці.

І таму, аналізую сваю працу, я зрабіла вынік, што толькі правільна арганізаваная дзейнасць, сістэматычнасць, супрацоўніцтва з бацькамі і выхавацелямі дапамагаюць мне зацікаўліваць дзяцей, развіваць іх музычныя здольнасці, весела і цікава праводзіць народныя святы.

На працягу сваёй працы, я накіпіла вялікі вопыт па правядзенню народных свят, напісанню сцэнарыяў да іх, складанню вершаў, казак і песень. Мае работы друкаваліся у выдавецтвах “Пралеска”, “Гомельская праўда”, у зборніку “Мой родны кут”. Многія сцэнарыі беларускіх народных свят я сабрала ў зборнік і спадзяюся, што ён зацікавіць многіх педагогаў, будзе ім добрым дапаможнікам, і яны будуць выкарыстоўваць гэтыя сцэнарыі ў сваёй працы па патрыятычнаму выхаванню дзяцей праз народныя святы і абрады.

Спісак выкарыстоўваемай літаратуры

1. Грымаць, А.А. Народная педагогіка беларусаў / А.А. Грымаць, Л.М. Варанецкая, У.В. Пашкевіч – Мінск, 1999. – 254 с.
2. Варанецкая, Л. Выхаванне грамадзяніна сродкамі гісторыка-этнаграфічнай спадчыны / Л. Варанецкая/ Пралеска. – 2008. - № 12.
3. Дубініна, Д.М. Культура Беларусі ў казках і паданнях: этнакультурная адукацыя дашкольніка / Д.М. Дубініна. – Мінск, 2008. – 128 с.
4. Цыральчук, А.А. Купалінка: народныя святы і абрады: дапаможнік для педагогаў устаноў, якія забяспечваюць атрыманне дашкольнай адукацыі / А.А. Цыральчук.- Мазыр: ТАА ВД “Белы вецер”, 2005. – 62 с.
5. Грышкевіч, І.К. Спадчына маёй краіны: матэрыял для азнаямлення дзяцей з гісторыяй і культурай Беларусі. У дзвюх частках. Частка 1 / І.К. Грышкевіч. – Мазыр: Содействие, 2006. – 128 с.
6. Народная спадчына – дашкольнікам: дапаможнік для педагогаў дзіцячых дашкольных устаноў / В.П. Аберган, А.К. Лявонава, Т.У. Арлова, М.А. Каліноўская. – Мінск: НМЦэнтр, 1998. – 152 с.
7. Дуброва, В.П. Адраджэнне нацыянальных традыцый у дзіцячым садзе / В.П. Дуброва, А.П. Мілашэвіч, Л.Ф. Саўчанка. – Віцебск, 1984. – 81с.
8. Шаблоўская, Т.А. Наш край беларускі / Т.А. Шаблоўская. – Мазыр: ТАА ВД “Белы Вецер”, 2002 – 32с.
9. Жалняровіч, Н.І. Хутка ў нашай хаце свята: знаёмім дашкольнікаў з традыцыямі беларусаў / Н.І. Жалняровіч, М.А. Каліноўская. – Мазыр: ТАА ВД “Белы Вецер”, 2009. – 63с.
10. Красіла, А.І. Мой край завецца Беларуссю / А.І. Красіла. – Мазыр: ТАА ВД “Белы Вецер”, 2004. – 160с.

“Прыгода аднаго агарода”
казка для дзяцей дашкольнага ўзросту

Выхаваўчыя задачы:

- пашыраць веды пра карысныя якасці агародніны, якая дапамагае расці, дае энергію;
- закладваць асновы станоўчых адносін да працы;
- фарміраваць навыкі здоровага харчавання; практыкаваць у выкананні, імітыраваць розныя працоўчыя дзеянні;
- выхоўваць адказнасць за сваё здароўе;
- прапагандаваць здаровы лад жыцця.

Дзеючыя асобы:

Казачніца Малання,
Дзед,
Баба,
Курачка Раба,
Віхар Ліхадзей,
Дзеці з дзіцячага садка.

Казачніца Малання: Дзень добры, госці дарагія,
Дзень добры, дзетачкі малыя
Я, казачніца Малання,
Магу расказваць казкі
З вечара да рання.
А вам сягоння раскажу казку
Пра дзеда і бабку, пра Курачку Рабку
І пра маленькую прыгоду аднаго агарода.
Ціхенька сядзіце, уважліва глядзіце
Шырма адчыняецца, казка пачынаецца.

Жылі - былі дзед ды баба
Курачка была ў іх Раба
Дружна жылі-пажывалі,
Вясною агарод саджалі.
Працаваць не ленавалісь
Вельмі добра ўсе старалісь.
Дзед капаў, бабка баранавала,
Курка лапкай заграбала.
Пасадзілі буракі,
Салат, капусту, агуркі,

Памідоры, бульбу, рэдзьку
І яшчэ канечне рэпку.
Старанна градкі даглядалі:
Палолі чыста, палівалі
І вырас ураджай багаты -
Гаспадары і курка рады!
Але аднойчы - што за ліха -
Прыляцеў аднекуль віхар,
Страшэнны вецер-чарадзей,
А зваўся віхар – Ліхадзей.
Стаў круціць ён і ірваць,
Стаў расліны чараваць
З вялікай сілай лётаў, дзьмуў
І ўсё наўкол перавярнуў.
Там, дзе нядаўна была рэпка,
Цяпер расце толькі свірэпка,
А былі дзе былі буракі –
Поўзаюць адны жукі.
Салат прапаў, вось дык бяда –
На гэтым месцы лебяды,
Дзе красавалісь памідоры,
Ляжаць цяпер каменняў горы.
Сталі дзед з бабаю прасіць
Агарод іх не губіць.

- Дзед і баба** (*разам*) Ну скажы нам, Ліхадзей,
Што хочаш ад бедных ты людзей?
- Віхар Ліхадзей:** Хачу каб вы мне адказалі,
Навошта агарод саджалі?
І якія ў кожнай у расліны
Карысныя ёсць вітаміны?
Як пералічыце мне іх,
То вашы градкі стануць уміг
Такімі, як раней раслі,
Такімі, як раней былі!
- Казачніца :** Дзед з бабай Ліхадзею адказалі -
Дзед: Мы агарод таму саджалі,
Каб вітаміны мець увесь год
І іх дае нам агарод.
А ў чым якія, і завуць іх як,
Не скажам мы табе ніяк.
- Баба:** Не ведаем мы! Людцы! Божа!
Ну хто ж нам бедным дапаможа?
- Казачніца :** Заплакалі тут баба і дзед
Нямілы стаў ім белы свет.

Не ведаюць, куды ісці,
Парады ў каго знайсці?
Тут падляцела курка Раба.
Курачка Раба: Не плач ты дзед, не плач ты баба.
Я ведаю, хто дапаможа,
Хто адказаць на ўсе пытанні зможа -
У нас, у Жгуні, ёсць садок
З прыгожай назвай “Каласок”
Дзеткі там хоць і малыя,
Але ж разумныя такія.
Яны ўсё ведаюць і ўраз
Змогуць Ліхадзею даць адказ.
Ко-ко-ко, я пабягу
І хуценька іх прывяду.
Казачніца: Прыйшлі дзеткі і Ліхадзей
Стаў пытацца ў дзяцей.
Віхар Ліхадзей: А ну, скажыце мне, малыя,
Калі разумныя такія,
Якую агародніну патрэбна ўжываць,
Каб дужым і прыгожым стаць?
Назавіце вітаміны, у чым карысць іх
І ў якой яны знаходзяцца агародніне і садавіне?
Дзеці: Ну, слухай, дзядзька Ліхадзей,
І больш не крыўдзі ты людзей.
У цыбульцы, моркві, памідорах
Вітамінаў цэлы ворах
Завуцца яны – А, В, С (А, Бэ, Цэ)
Ёсць яшчэ – Р, К, Н, Е (Пэ, Ка, Аш, Е)
Каб хутчэй расці і зоркасць маць,
Вітамін А трэба ўжываць.
Вітамін Р – каб крэпка спаць
І настрой харошы маць,
А яшчэ яго ўжываюць, каб не нервавацца -
Для гэтага суніцамі мы раім аб’ядацца.
А для прыгажосці – вітамін В
Яго многа ў пшаніцы, бульбе і аўсе.
Парэчкі, яблыкі, шывшына –
Кладовыя С вітаміна
Іх, дзядзька Ліхадзей ўжывай
І хваробы век не знай.
Казачніца: Толькі дзеткі так казалі -
Градкі ўміг на месца сталі.
Цыбуля, рэдзька, буракі
Растуць сабе як і раслі.

Віхар Ліхадзей: І сказаў ім Ліхадзей:
Я не чакаў такога ад дзяцей!
Палячу і раскажу ўсім на свеце,
Якія ў Жгунскім садзе дзеці!
А вам я абяцаю, што больш крыў Божа
Агарод ні чый ні патрываюжу.

Казачніца: Рады дзед і рада баба,
З імі рада курка Раба
Дзеткам дзякуюць, пытаюць,
Дзе ж яны такія веды набываюць?

Баба: Дзякуй, дзеткі, што дапамаглі,
Адкуль жа пра ўсё гэта ведаеце вы?

Дзеці: У садок дзіцячы ходзім мы, а там -
Выхавацелі пра ўсё расказваюць нам.
З імі кніжкі мы чытаем,
У гульні розныя гуляем,
А яшчэ мы ўсе разам агарод саджаем
Яго “Расцішка” называем.
Растуць там памідоры, агуркі,
Капуста, рэдзька, буракі,
Парэчкі, яблыкі, маліна.
Мы ўсё назапашваем на зіму.
Прыходзьце да нас у дзіцячы сад
Вас бачыць кожны будзе рад.
Мы агарод вам свой пакажам
І як жывём - пра ўсё раскажам.

Дзед з бабай: Да пабачэння, дзеткі, дзякуем вас
І вы заходзьце шчэ да нас.

Казачніца: Вось так дзеці з дзіцячага сада
Дапамаглі дзеду з бабай і курачцы Рабай!
А вы здагадалісь, што казка гэта пра вас дзеці?
Вы ж самыя разумныя ў свеце
І самы лепшы ў вас садок
З прыгожай назвай “Каласок”
А зараз, мае харошыя, бывайце,
Ды з новай казкай бабку Маланню чакайце!

“Экскурсія ў беларускую хату”

Выхаваўчыя задачы:

- знаёміць з інтэр’ерам сялянскай хаты;
- дапамагчы дзецям запомніць назвы і прызначэнне рэчаў, якімі карысталіся нашы продкі.

Экскурсію праводзяць тры дзяўчынкі, апранутыя ў беларускія народныя касцюмы

- 1 дзяўчынка.** Добры дзень, праходзьце калі ласка.
- 2 дзяўчынка.** Запрашаем госці вас
- 3 дзяўчынка.** У хату беларускую да нас.
- 1 дзяўчынка.** Мы ўсе рэчы вам тут пакажам
І не толькі пакажам, ды яшчэ пра іх і раскажам
- 2 дзяўчынка.** Як нашы бабулі і дзядулі жылі
- 3 дзяўчынка.** Ды як гэтымі рэчамі карысталіся яны.
- 1 дзяўчынка.** Самая галоўная у хаце рэч – гэта печ
У ёй ежу гатавалі, і плечы сагравалі.
- 2 дзяўчынка.** У гаршочках ежу гатавалі
- 3 дзяўчынка.** І вось такімі віламі гаршочкі з печы даставалі.
- 1 дзяўчынка.** Каб вадзіцу ў ведах было насіць лягчэй
Каромысла ладзілі да плячэй.
- 2 дзяўчынка.** А вось гэта качарга
Попел з печы выграбае яна.
- 3 дзяўчынка.** А гэта вось люлька –
У ёй калыхала дзіця матулька.
- 1 дзяўчынка.** Паглядзіце, якая прыгожая саматканая посцілка- дарожка
Для падлогі і для ложка.
- 2 дзяўчынка.** Лапці бацька плёў із лыка
У іх скакалася вельмі ліха.
- 3 дзяўчынка.** А якая ж майстрыха была маці,
Умела на кроснах рушнікі і абрусы ткаці!
- 1 дзяўчынка.** Зімовымі вечарамі лямпу палілі
Пры ёй ткалі, вязалі, шылі.
- 2 дзяўчынка.** А гэта – гліняны кубак вяду піць
Ды госця з дарогі напайць.
- 3 дзяўчынка.** А вось гэта – прас
Падобным бялізну прасуюць і ў наш час.
- 1 дзяўчынка.** Ды толькі ў наш час, вугельчыкі ў прас не засыпаюць
А электрычнасцю яго награвваюць.
- 2 дзяўчынка.** На куту вісяць абразы,
Ад бяды зберагаюць яны.
- 3 дзяўчынка.** Падзівіцеся, якая прыгожая для вакна адзяванка
Назваецца яна – выцінанка.

- 1 дзяўчынка.** А гэта вось качолкі.
Імі рушнікі качалі і распрамлялі.
- 2 дзяўчынка.** А маслабойкай масла збівалі вельмі бойка.
- 3 дзяўчынка.** А гэта – скрыня
У яе хавала дабро гаспадыня.
- 1 дзяўчынка.** Дзіўная машына – самапрадка
Кудзелю прадзе хутка ды гладка.
- 2 дзяўчынка.** У ступе таўклі таўкачом
- 3 дзяўчынка.** Хто ўмеў так рабіць, лічыўся лаўкачом.
- 1 дзяўчынка.** А вось гэта бёрда – грэбень
- 2 дзяўчынка.** Пры ткацтве ён патрэбен.
- 3 дзяўчынка.** А вось гэта ночвы –
Дзяцей купаць ды бялізну праць.
- 1 дзяўчынка.** Вось такая наша беларуская хата
Дзіўнымі рэчамі яна багатая.
- 2 дзяўчынка.** Мы рады што вы зайшлі да нас
- 3 дзяўчынка.** Дзякуем госці вас, ці спадабалася вам у нас?
- 1 дзяўчынка.** Ну, тады да пабачэння,
Калі што не так, просім прабачэння.

Цыкл калядных шчадроўных песень

Каляда прыкаціла малада

Каляда, Каляда прыкаціла малада
 Мы знайшлі Каляду ды на вашым на двару.
 Каляда Каляда падавайце пірага,
 А ці хлеба ломціну, а ці грошай полціну,
 А ці курку з хахалком, а ці пеўня з грэбляшком.
 Адчынйце сундучкі, даставайце пятакі
 Па капеечцы давайце, калядоўшчыкам!

Каляда Калядзіца

1. Пайшла Каляда калядуючы,
 А за ёю дзеткі шчадруючы
 Прыпеў: Каляда, Каляда, Калядзіца,
 Малада, малада, маладзіца.
2. Зайшла Каляда ў першую хату,
 А ў гэтай хаце каўбасу прагуць,
 Каўбасу прагуць ды і нам дадуць.
3. Пайшла Каляда ў другую хату,
 А ў гэтай хаце ды блінцы пякуць,
 Тут блінцы пякуць ды і нам дадуць.
 Святы вечар! Добры вечар!

Прыйшла Каляда

Прыйшла Каляда радасць прынясла
 Святы вечар!
 З Калядой пайшлі ў ваш двор зайшлі
 Святы вечар!
 Добры гаспадар дзверы адчынй
 Святы вечар!
 Дзверы адчынй, гасцей сустракай
 Добры вечар!
 А ў гаспадара разумная жана
 Добры вечар!
 Каўбасу пячэ ды і нам дае
 Святы вечар!
 А ў гаспадара малы дзетачкі
 Добры вечар!
 Цукеркі ядуць ды і нам даюць
 Святы вечар! Шчодры вечар!
 Добрым людзям на здароўе!

**Перспектыўны план работы
“Знаёмства дзяцей з народнымі святамі”
Старэйшая група**

Святы	Падрыхтоўка	Гутаркі, расказы, прагляды	Правядзенне	Музычны рэпертуар
“Зажынкi” “Дажынкi”	Разглядванне прылад для жніва ў “беларускай хаце” (серп, каса, цэп)	Расказ аб свяце “Дажынкi”, разглядванне слайдаў, ілюстрацый з кніг з выявамі працэсу жатвы раней і цяпер	Правядзенне свята “Дажынкi”	Беларускія народныя гульні “Млын”, “Лянок”, “Яблынька”, “Выпечка хлеба” вывучанне жніўных песень.
“Каляды”	Вывучанне калядоўнага прывітання, шчадровак. Падрыхтоўка атрыбутаў	Расказ аб калядных святах, народных прыкметах. Разглядванне альбомаў кніг аб свяце	Правядзенне свята па групах	Вывучэнне шчадроўных песень, беларускіх народных гульніў “Ішла каза па лесе”, “Го-го-го, каза”, “Казіюленька”
“Масленіца”	Выраб разам з дзецьмі лялькі “Масленіца” з саломы	Расказ аб свяце “Масленіца”, прагляд свята ў запісу	Правядзенне разам з дзецьмі і бацькамі свята “Шырокая масленіца”	Вывучэнне песень да свята, гульніў “Баба Яга”, “Мядзведзь”, “Блін гарыць”, “Халімон”
“Туканне вясны”	Лепка птушак з цеста, выраб з паперы, завучванне заклічак	Расказ аб веснавым свяце, прагляд свята ў запісу	Правядзенне свята	Вывучэнне веснавых песень, карагодаў “Вяснянка”, “Усміхаецца вясна”, гульніў “Журавель”, “Бусел і жаба”, “Ручэй”, “Гарлачык”
“Вялікдзень”	Расфарбоўка пісанак пасхальных яек, лепка з цеста кулічоў, выраб сувеніраў	Гутарка-расказ аб свяце “Вялікдзень”, знаёмства з валачобнымі песнямі (у грамзапісу)	Правядзенне свята разам з бацькамі, гульні з пісанкамі “Чыё яйка пакоціцца далей” і інш.	Вывучыць народныя гульні-карагоды “Хустачка”, “Падушачка”, “Селезня вадзіць”, “Залатыя варата”
“Радзіны” “Хрэсьбіны” “Вяселле”	Прагляд фотаздымкаў, альбомаў	Расказ аб сямейных святах, традыцыях, абрадах	Знаёмства з сямейнымі святамі, песнямі, гульнямі	Праслухоўванне абрадавых песен (у грамзапісу)
“Купалле”	Збор лекавых раслін, пляценне вяноў, збор галінак для вогнішча	Расказ аб свяце “Купалле”, знаёмства з героямі бел. міфалогіі (русалка, лясун)	Свята “Купалле”, гульні-карагоды, народныя гульні ў бярозавым гаі.	Вывучэнне купальскіх карагодаў “Бярозка”, “Вяночак”, “Купалінка”, народных гульніў “Вогнішча”, “Шастак”
“Сёмуха”	Падрыхтоўка стужачак, бантоў для упрыгожвання бярозак	Гутарка-расказ аб свяце “Сёмуха”	Свята “Сёмуха” ў бярозавым гаі, абрад завівання бярозкі, куменне	Вывучэнне песен і карагодаў “Бярозка”, “Рэчанька”, гульніў “Фарбы” “А мы проса сеялі”

Сярэдняя група

Святы	Падрыхтоўка	Гутаркі, расказы, прагляды	Правядзенне	Музычны рэпертуар
“Дажынкi”	Разглядванне прылад для жніва ў “беларускай хаце”. Замацаваць назвы прыстасавання для жатвы	Расказ аб свяце “Дажынкi”, разглядванне слайдаў, ілюстрацый з кніг з выявамі працэсу жатвы раней і цяпер	Правядзенне свята “Дажынкi” разам са старэйшай групай	Беларускія народныя гульні “Млын”, “Лянок”, “Яблынька”. Вывучэнне песні “Ох і сеяла Ульяніца лянок”
“Каляды”	Вывучанне калядоўнага прывітання, шчадравак. Падрыхтоўка атрыбутаў	Расказ аб калядных святах, народных прыкметах. Разглядванне альбомаў кніг аб свяце	Правядзенне свята па групах разам са старэйшай групай	Вывучэнне шчадроўных песень, беларускіх народных гульніў “Ішла каза па лесе”, “Го-го-го, каза”
“Масленіца”	Выраб разам з дзецьмі лялькі “Масленіца” з саломы	Расказ аб свяце “Масленіца”, прагляд свята ў запісу	Правядзенне свята разам з бацькамі і дзецьмі старэйшай групы	Вывучэнне песень да свята, гульніў “Баба Яга”, “Мядзведзь”, “Блін гарыць”
“Гуканне вясны”	Лепка птушак з цеста, выраб з паперы, завучванне заклічак	Расказ аб веснавым свяце, прагляд свята ў запісу	Правядзенне свята	Вывучэнне веснавых песень, карагодаў “Вяснянка”, “Усміхаецца вясна”, гульніў “Журавель”, “Бусел і жаба”.
“Вялікдзень”	Расфарбоўка пісанак пасхальных яек, лепка з цеста кулічоў, выраб сувеніраў	Гутарка-расказ аб свяце “Вялікдзень”, знаёмства з валачобнымі песнямі (у грамзапісу)	Правядзенне свята разам з бацькамі, гульні з пісанкамі “Чыё яйка пакоціцца далей” і інш.	Вывучыць народныя гульні-карагоды “Хустачка”, “Падушачка”, “Селезня вадзіць”.
“Купалле”	Збор лекавых раслін, пляценне вяночкі, збор галінак для вогнішча, удел у вырабе атрыбутаў	Расказ аб свяце “Купалле”, знаёмства з героямі беларускай міфалогіі (русалка, лясун)	Удзел у свяце, гульні-карагоды, народныя гульні ў бярозавым гаі.	Вывучэнне купальскіх карагодаў “Бярозка”, “Вяночак”, “Купалінка”, народных гульніў “Вогнішча”, “Гарэльцы”

2 –малодшая група

Святы	Падрыхтоўка	Гутаркі, расказы, прагляды	Правядзенне	Музычны рэпертуар
-------	-------------	----------------------------	-------------	-------------------

“Дажынкi”	Разглядванне прылад для жніва ў “беларускай хаце” (серп, каса, цэп)	Расказ аб свяце “Дажынкi”, разглядванне слайдаў, ілюстрацый з кніг	Прагляд свята ў старэйшай групе	Беларуская народная песня-гульня “У полюшку за бугром”, караод «Завлі вяночак»
“Каляды”	Завучванне шчадровак	Расказ аб калядных святах, Разглядванне альбомаў кніг аб свяце	Прагляд свята ў старэйшай групе бел.гульні “Казел”, “Мядзведзь” і інш.	Вывуэнне калядоўных шчадровак, песенек
“Масленіца”	Прыгатаванне разам з дзецьмі і бацькамі масленых бліноў	Расказ аб свяце “Масленіца”, прагляд свята ў запісу	Прагляд свята ў старэйшай групе, беларускія гульні	Вывучэнне карагода “Зімушка ўцякай”
“Гуканне вясны”	Лепка птушак з цеста (соракі)	Расказ аб веснавым свяце, прагляд свята ў запісу	Прагляд свята ў старэйшай групе	Вывучэнне веснавых песень, карагодаў.

Спісак публікацый

1. С.В. Кавалёва. Прыгода аднаго агарода./ Гомельская праўда – 2008.
2. Л.П. Гуцева, С.В. Ковалёва. Войти в мир прекрасного. Гражданско-патриотическое воспитание детей средствами этнопедагогтики. / Пралеска. -2013. - №4
3. С.В. Кавалёва, Л.П. Гуцава, Н.В. Ляшкова. На вясёлы кірмаш запрашаем усіх вас. / Мой родны кут, Частка 2 – Мазыр: Белы Вецер, 2007.
4. С.В.Кавалёва, Л.П.Гуцава, Н.В.Ляшкова. Калейдаскоп веснавых свят./Мой родны кут, Частка 2 – Мазыр: Белы Вецер, 2007.